

ЗАМАН

Газета издается на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ПАРЛАМЕНТ

Ветеранлагъа къайгырыу - бизни сыйлы борчубузду

КЪМР-ни Парламентини Социальный политика, уруну эм саулуук сакълау жаны бла комитетини кенгертилген жыйылыуунда Улуу Ата журт урушну ветеранларыны социальный эм медицина излемлери толтуруу не халда болганына къаралганды.

- Алагъа урушну жылларын да жигитликери, бюгюн биз мамыр къыралда жашагъаныбыз ючюн баш урабыз. Бизни тёлюну борчу - аланы жашау болумларын игилендиргедди, не керекле бла да жалчытыргъады, битеу излемлери толтурургъады. Алагъа жаланда байрам кюнледе эс буруу бла чекленип къалыргъа жарамайды, харкюнлюк жумушларын толтурургъа, жарсыуларын кетериге тийишлиди, - дегенди, жыйылыуу ача, Парламентни спикерини орунбасары Жанатайлы Салим.

Уруну, иш бла жалчытыу эм социальный къоруулау мини-

стерствону департаментини таматасы Аслан Кумыков социальный ишчиле ветеранлары юйлеринде болуп, аланы жашау халлары бла шагъырейленгенлерин билдиргенди. Тинтиуледен сора 300 адам комплекс араны эсебине алыннганды. Аланы социальный жумушлары юйлеринде тамамланылыкдыла. Таматаланы жашау болумлары бла байламлы актла хазырланнгандыла эмда алагъа къаллай болушлукъ керек болганы белгиленгенди.

Федерал эм республикалы законлада Улуу Ата журт урушну ветеранларына социальный

болушлукъ этиуню жорукълары белгиленилдиле. Ол санда жашау журт эм коммунальный жумушла ючюн тёлелени бир кесеги артыа къайтарылады. Ол ветеранлы жашау болумуна кёре тергеледи, бюгюнлюкде уа аны орталыкъ ёлчеми 655 сомду. Ёлде жашагъан ветеранлагъа эмда сакътагъа, урушда ёлген аскерчилени юй бийчелерине да газ эм отлуук ючюн компенсация бериледи, аны орталыкъ ёлчеми 3787 сомду.

Ветеранлагъа эмда тылда урунганлагъа хар айдан да 593 сом тёлениди. Докладчы келтирген шартлагъа кёре, республикада быллай болушлукъ 2844 адамгъа бериледи. Тылны 4118 ветераны уа социальный болушлукъну башха тюрлюлери бла хайырланадыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ТЁГЕРЕК СТОЛ

Жашырмай сёлешуу

Кёп болмай Къабарты-Малкъарны Жамауат палатасыны саулуук сакълау, демография политика, табийгъат байлыкъланы хайырлануу эм экология жаны бла комиссиясы Прохладна районну администрациясында «тёгерек стол» бардырганды.

Жыйылыугъа комиссияны башчылыгъында Хутуйланы Светлана, палатаны келечилери Тёппеланы Алим, Наталья Белова, районну администрациясыны келечилери эм билим беруу учрежденияланы ишчилери къатышхандыла. Тюбешиуде сёз районда школгъа дери билим беруу система не халда болганыны юсюнден барганды.

Светлана Ханафиевна школ-

гъа дери билим берген учрежденияла алты кюн ишлерча, билим беруу-юйретуу иш тири бардырылырча, мектепледе жангы медицина кабинетле ачылырча, алада ишлерин иги билген врачла ишлерча этерге керек болганын айтханды.

Тюбешиуде дагъыда социальный жаны бла магъаналы кёп вопросха къаралганды.

Комиссия районну билим беруу управлениясыны таматасы Татьяна Лугова бла бирге Солдатское бла Карагач элдеде башында сагъынылгъан учрежденияланы жокълагъандыла.

Марина ЛУТОВА.
Прохладна районну администрациясыны пресс-службасы.

Субботник

Шахарны тазаларгъа къошу!

Къабарты-Малкъарны ара шахарыны администрациясыны «Нальчик сахар округда санитария болуму игилендире ючюн, битеушахар субботник бардырыргъа» деген бегимине кёре 11-чи эм 25-чи апрельде эки иезу боллукъду. Ол жаз башы кезиуде төгерек-башны тазаларгъа, санитар - экология болуму игилендире мурат бла этиледи.

Субботниклени бардыруу шахар штабы

къуралганды. Анга тири къатышырча министрволаны, предпранияланы, организацияланы эм учрежденияланы да таматаларына билдирилгенди. Шахарда жашагъанла да, улуу кёллю болмай, тири къатышырла деген умут барды.

Нальчик шахарны администрациясыны пресс-службасы.

Кенгеш

Жууаплылыкъны бир бирге атып кюреширге жарамайды

КЪМР-ни Табийгъат байлыкъла эм экология министрствосуну Жамауат советини кенгешинде къудуретни сакълау бла байламлы кёп тюрлю проблемала кётюролгендиле.

Жаныуарланы эм аланы жашагъан жерлерин къоруулау жаны бла департаментини башчысыны орунбасары Чеченланы Марат, анда сёлеше, эркинлик алмай уугъа баргъанла бла кюреш къалай баргъанын билдиргенди. Ол айтханыча, аллайланы ачыкълар муратда рейдле да бардырыладыла, алай ким эсе да бузукъчулагъа билдире кюяды. Болсада былтыр онтогъуз законсуз иш ачыкъланнганды.

Алгъын жыллада учулуук эркин этилген жерледе жаныуарланы саны тюз жазылмагъанды, былтыр тарихле жашагъа келиширча иш бардырылганды. Бир-бир мюккле, санау бла чекленип къалмай, табийгъатны байлыгъына колларындан келгенича къошумчулукъ этедиле.

Сёз ючюн, «Гедуко» ООО тамгъалы бууладан онбешисин эм эки минг бла алты жоюз жаз тауукъ сатып алып, табийгъатха жибергенди. Дагъыда жыйырма минг къанатлы сыйынган орун ишлегенди. Быыл бу мюккде фазанланы саны 7736-гъа жетгенди, 2014 жылда уа ала жаланда 955 эдиле.

«ОФХ Ин-Тур» ООО элли къоян сатып алгъанды эм табийгъатха жибергенди. Бу-сагъатда тамгъалы бууладан эллисин эм жоюз жаз тауукъ юсюнден келишим къурай турдыла. Петровла атлы колхоз да жоюзюсюн сатып алгъанды, анын беш мингге жетдирдире умут барды.

Озгъан жыл министерство жаныуарланы санларын билдире муратда жер-жерледе тюз

сакълан эди. Къабыл этилген ёлчемлеге кёре, учулуук бла кюреширге эркинлик къагъытла берилгендиле.

Жыртхыч жаныуарланы саны мардадан кёп болмаз ючюн да, улуу иш бардырылады. Сёз ючюн, быыл 214 шакал, енотха ушагъан эки ит, 132 хауле ит, 35 бёрю, 182 тюлюк ёлтюрюлгендиле. Алай кенгеше къатышханла Прохладна районда бёрюле асыры кёп болуп къалгъанларын чертендиле, бу районда жаланда арт эки айны ичинде жыйырма бла бири ёлтюрюлгенди. Иесиз итлени проблемасы да бек къыйынладан бириди. Аланы жыйышдырырча республикада жер жокъду.

Чеченланы Марат айтханнга кёре, 2011 жылда къабанланы саны бек аз эди-28, 2012 жылда - 486, 2013 жылда - 779, 2014 жылда - 83,8, 2015 жылда уа -1257. Бу жаныуаргъа учулуукъгъа чыкъгъанла алты жоюз чакълы бир болгъандыла. Алай РАН-ны член-корреспонденти Фатима Темботованы оюмуна кёре, ала бек терк жайылгъанлары себепли алагъа уугъа барырча эркинликке кёбюрк болсада керекди. Жыйылгъанланы бир къаууму алимини оюмун терге санагъандыла, къабан жокъ болууну чегине жетген заманны эсгертип.

Дагъыда Фатима Темботова тамгъалы бууларны кырып кетериге керекди, ол тышын-беш жылны ичинде аланы санын беш мингге жетдирдире умут барды.

Озгъан жыл министерство жаныуарланы санларын билдире муратда жер-жерледе тюз

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жазылыу - 2015

Хурметли окуучула!

1-чи апрельден 2015 жылны экинчи жарымына жазылыу кампания башланады.

Сиз «Заман» газетге почта связыны къайсы бёлюмюнде да жазылыргъа боллукъсуз. Алты айгъа жазылыуу багъасы тюрленмегенди - **839 сом 88 капек**, почтагъа барып газетни кеси алгъаннга - **758 сом 76 капек**.

Бу магъаналы ишни узакъгъа созмагъыз!

Бизни индексибиз - 51532

Ветеранлагга кыайгырыу - бизни сыйлы борчубузду

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Аслан Кумыковну айтханына кёре, быйыл 29 ветеранын жашау болумларын игилендируге 29 миллион сом берилгенди. Ол санда тамата төлөгө болушлукка бардырылган суботникке жыйылган ахча анга кыоратылады. 2010-2014 жылда уа аллай болушлук 436 ветеранга этилгенди, битеу да бирге бу жумушлагга 19,8 миллион сом берилгенди. Быйыл да бу иш андан ары бардырыллыкды.

Быйылны башында уа 425 ветеранга бла урушну сакатына 20-шар минг сом берилгенди. КМР-ни Башчысыны Указына тийишлиликке хар жылдан да, Улуу Хорламны байрамына аталы, ветеранлагга 20-шар минг сом төленирикти. 2014 жылдан башлап ала шахарны ичинде пассажир транспортта, муниципал

эм шахарла аралы маршрутлада хаксыз жюрюрге эркиндиле.

РФ-ни Социальный страхование фондуну КМР-де бөлүмюню таматасы Елена Романова былтыр ветеранлагга санаторийлеге 82 путёвка берилгенин билдиргенди. Биогонлюк уа энтта 77 заявка тинтиле турады. Андан сора да, протез-ортопедия эмда тийишли техника бла жалчытынуу юсюндөн 327 тилек этилгенди, андан 320-сы толтурулганды.

КМР-ни Саулык саклау министрствосуну бөлүмюню таматасы Инна Мамхегованы айтханына кёре уа, медицина учрежденияла хар жылдан да диспансеризация бардырып, ветеранлагга саулыкларына багыу жумушлары тийишли даражада толтурулады. Керек болса, медицина бригада, юйлерине барып, комплексли тинтиле кыраиды. Анга терапевт,

хирург, невролог, отоларинголог, офтальмолог эмда башха специалистле киредиле. Урушну ветеранлары бла сакытла больницада энчи палатада турадыла.

КМР-ни Саулык саклау министрствосу кеслерине амбулаторияда бакдырган ветеранлагга дарманла бла жалчытады. Ахча республикалы бюджетден бөлүнөди. Быйыл бу жумушлагга 6 миллион сом кыоратыллыкды.

Жыйылдыла ветеранлагга санаторийлеге путёвкала бла жалчытыу, льготалы дарманла беруу, байрам кюнде аланы хурматлеуу бла байламлы вопросла да кетюроленди.

Битеу айтылганын эсге алып, кенгеш тийишли эсгертилеуе кыбыл этуу бла бошалганды.

КМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Жууаплылыкны бир бирге атып кюреширге жарамайды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Кенгешде бир-бир шартла терс кертюзтулгендерине да эс бурулганды. Мюлкледен бирлери уучулукка көп лицензияла алып ючюн, жыл сайын жаныуарлары санларын көбейтип тургандыла. Тинтиулден сора жыйырма бла бири азайтылганды. Кызыл китапха тышкен жаныуарлары тизмесе да кыскартылганды. Былай жарсыуу халны сылтауу асламысында браконьерле бла байламды.

Былыр жуугурулагга уучулукка барырга деп 140 эркинлик кыагы берилгенди, аланы 66-сы хайрыланганды. Болсада жуугурулары саны 618-ге азайганды. Тамгалы бууга деп он эркинлик берилгенди, уучула барысы да хайрылангандыла. Бу жаныуарлары саны да 269-га азайганды. КМР-ни Правительствосуна бууга уучулукну тохтатырга предложение жибериликти.

Тегерекдеги кыдууретни кыоруула эс табигыйганын тап хайрылануу жаны бла департаментини башчысы Цийкыяны Мارات бу сагыда республикада тазалауу сооружеияла бек осал ишлегендерин билдиргенди. Ол дагыда суу тазаланган жерлеге жуукда кир-кипчик төбөле кыралганларына жарсыганды.

Черек жагалананы кирликлери биогонлюкде адамлагы саулыкларына кыоркуулууду. «Жер-жерли администрациялагы башчылары

бу ишге аслам эс бурурга керекдиле, аладыла жууаплы тазалык ючюн. Былыр кырк алты администрация башчы жууапла тартылгандыла, тазирле да төлегенди», -дегенди Цийкыяны Мارات.

Былайда Исламей элни башчысы Аслан Ахов эсге кыорулады: «Биз битеу эллилени да кыолларын байлаалык туюлбюз. Ангылауу иш бардырабыз, суу жагалануу да, бир азындан кыалганын, бегитгенбиз. Алай айтханыбызга сыйынамаганла боладыла да, ала ючюн бизге тазир нек саласыз?»

Бир кере мени административ жууаплыкка тартырга кюрешигенсиз да, мен, сюдге берип, хорлаганма, туюлгюмю баям этгенме. Ма бу кюнде да протоколду кыолума тутдуруп кетгенди, энтта да сюдге барлыкма», -деп чамланганды. Кенгешге жыйылганла аны терсге санагандыла,

администрациясыны башчысы элни, суулары, жагалануу да тазалыклары ючюн жууаплык, -дегенди.

Цийкыяны Мارات айтханга кёре, быргыла, сууу тазалауу сооружеияла да эскиленгенди, анга кыошакка адамла да шендюча битеу кир-кипчиклерин сууга атып турсала, хал бек осалга кетере болушкыду.

Халкыны тазалыкка юйретууну юсюндөн да барганды халар кенгеште.

КМР-ни табигыйга байлыкка эмда экология министри Газаланы Мухтар башында айтылган проблемаланы кетериге ахча жетишмегени ючюн кыйын болушгун айтханды, алай жамауат бирлеше, хар адам да жашауу да жерин тазалыкка тутарга тохташса, болум иги жанына тюрленирикти, дегенди.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Документле

«Кыбарты-Малкыар Республиканы 2014 жылда законодательствону болумуну юсюндөн» Кыбарты-Малкыар Республиканы Парламентини докладны юсюндөн Кыбарты-Малкыар Республиканы Парламентини БЕГИМИ

Кыбарты-Малкыар Республиканы Парламентини бегим этеди:

1. «Кыбарты-Малкыар Республиканы 2014 жылда законодательствону болумуну юсюндөн» Кыбарты-Малкыар Республиканы Парламентини докладны кыбыл кертюрге.

2. «Кыбарты-Малкыар Республиканы 2014 жылда законодательствону болумуну юсюндөн» Кыбарты-Малкыар Республиканы Парламентини докладны электрон тюрлюсюн Кыбарты-Малкыар Республиканы Парламентини официалый сайтына салырга.

Кыбарты-Малкыар Республиканы Парламентини Председатели

Т.ЕГОРОВА

Нальчик шахар, 2015 жылны 26-чы марты, №231-П-П

Стадник Екатерина Эдмундовнаны Урван районну жер-жерли айыруу комиссиясыны кыол кертюрге эркинлиги болган членини кыулугундан эркин этиуно юсюндөн Кыбарты-Малкыар Республиканы Айыруу комиссиясыны БЕГИМИ

2015 жылда 31-чи марта

Нальчик ш.

№111/1-5

«Россей Федерацияны граждандарыны айыруу эркинликлери эмда референдумга кыатышырга эркинликлери жалчытыллыкларына ышандырган баш шартлагы юслеринден» 2002 жылда 12-чи июнда чыгарылган 67-ФЗ номерли Федерал законуну 29-чу статьясыны 8-чи пунктуну «г» подпунктуна, «Кыбарты-Малкыар Республиканы Айыруу комиссиясыны юсюндөн» Кыбарты-Малкыар Республиканы 2003 жылда 18-чи февральда чыгарылган 23-РЗ номерли Законуну 2-чи статьясыны «е» пунктуна, «Кыбарты-Малкыар Республикада жер-жерли айыруу комиссиялагы юслеринден» Кыбарты-Малкыар Республиканы 2003 жылда 8-чи январда чыгарылган 1-РЗ номерли Законуну 4-чу статьясыны «г» пунктуна тийишлиликке Кыбарты-Малкыар Республиканы Айыруу комиссиясы бегим этеди:

1. ЛДПР-Россейни Либерал-демократия партиясы политика партияны Кыбарты-Малкыар регион бөлүмю кертюзген Стадник Екатерина Эдмундовнаны Урван районну жер-жерли айыруу комиссиясыны кыол кертюрге эркинлиги болган членини кыулугундан аны полномочиялары болжалы бошалгынчы кетериге.

2. Урванны жер-жерли айыруу комиссиясында бош болган кыулукка кандидатураланы кертюзтүу башланганын билдирге.

3. Кыбарты-Малкыар Республиканы Айыруу комиссиясыны билдирюно текстин кыбыл кертюрге (ол бу бегимге кыошулады)

4. Бу бегимни асламлы информация органлада басмаларга эмда Кыбарты-Малкыар Республиканы Айыруу комиссиясыны Интернет сайтына салырга.

Айыруу комиссияны председатели
Айыруу комиссияны секретары

В.М. ГЕШЕВ

АТМЫРЗАЛАНЫ И.А.

Кыошаккы
Кыбарты-Малкыар Республиканы Айыруу комиссиясыны 2015 жылда 31-чи июнда чыгарылган 111/1-5-чи номерли бегими бла кыбыл кертюргенди

Урванны жер-жерли айыруу комиссиясыны кыол кертюрге эркинлиги болган членини кандидатураланы кертюзтүу башланганын юсюндөн билдириу

Урван районну жер-жерли айыруу комиссиясыны кыол кертюрге эркинлиги болган члени кыулугундан полномочиялары болжалы бошалгынчы эркин этилгени бла байламлы эмда «Россей Федерацияны граждандарыны айыруу эркинликлери эмда референдумга кыатышырга жалчытыллыкларына ышандырган баш шартлагы юслеринден» Федерал законуну 29-чу статьясыны 6-чы пунктуна тийишлилик

де Кыбарты-Малкыар Республиканы Айыруу комиссиясы Урванны жер-жерли айыруу комиссиясында бош болган кыулукка кандидатураланы кертюзтүу башланганын билдиреди.

Документле бу билдирюу басмаланган кюндөн башлап 15 кюню ичинде былай адрес бла алынадыла: **КМР, Нальчик ш., Ленин пр., 27, 151-чи каб., тел.: 40-64-96, 40-26-88.**

Кыбарты-Малкыар Республиканы Айыруу комиссиясы

Проектле

Алмала жыйычу робот

Кыбарты-Малкыардан робототехника бла кюреген кыауум кесини «АгроМультыБот» деген проекттин илму жаны бла жангы амаллагы айнытуу «Сколково» араны инвестицияны сессияда ачыклаганды.

«Сколковону» сайтындан билдиргендерине кёре, тобешууде инвесторлагга робототехника жаны бла тогуз проект кертюзтулгенди. Ала саулайда кыралда айырылгандыла. Болсада аланы болумлары бирча туюл эди. Аланы бир кыауумна халларын игилендирича 50 минг доллардан башлап 1,1 миллион долларга дерин инвестиция этилгирге керекди.

«Start Capital» компанияны таматасы Людмила Голубкова билдиргенге кёре, ол мында промышленносту бөлүмде хайрыланырча эки проектте эс бурганды. Устройстволаны юсюндөн айта, «Аланы универсальны халлары барды, аны бла бирге ала адамга болмагыч ала учу болушлук этирикдиле. Илму жаны бла проектлеге улуу кюч кыоратылганы баямды», -дегенди Людмила.

Биринчи проект Рязань областыны радиоцехи кырашдырган - «Аврора» учуу система алганды. Ол кыаллы транспортка да жарашдырыча амал бла этилгенди. Экинчи жерге Кыбарты-Малкыардан «АгроМультыБот» терекледен

алма жыйган робот тийишли болганды.

Биогонлюкде компанияла кеслерини проекттерин талай инвесторла ачыклагандыла. Аладан эм игилерине, жашауда хайрыланырчаларына тийишли эс бурулганды. Энди проектин авторлары инвесторла бла тобешип келишимле этирикдиле, -дейди «Сколково» илму фондунда инвесторла бла ишлеген бөлүмю таматасы Дмитрий Шиголов.

Алай бла Кыбарты-Малкыардан команда жуук заманда проекттерин жашауда бардырыча аламанг онг кыагынды.

КУРДАНЛАНЫ Сюлемен.

БАШЛАМЧЫЛЫКЪ

Келишдириучю орган

Бу кюнледе кыралыбызны Башчысы Правительствоу председатели Дмитрий Медведев бла кесини Ново-Огаревода резиденциясында тобешгенди. Алары ушаклары Миллетлени ишлери жаны бла федерал агентство кыраууну юсюнден болганды.

«Экибиз да бизни кича кырал-га артыкыда магъаналы болгъан ишни кючлендирирге, кыйматын кетюрюрге кереклисини юсюнден бир кере сагъынып кыймагъанбыз. Мен миллет политиканы юсюнден айтамын», - дегенди президент. «Тюрлю-тюрлю кезиледе властыны ара органларында аллай структурала болгандыла, деп эсгертгенди ол. Бюгюнлюкде асламысында миллет республикададан жер-жерледе жашагъанлагъа федерал ара эмда бир бири бла ишлерге, байламлыкъ жюрюрюге болушхан орган кыраууну юсюнден тилекле келдиле».

Эсигизге салайыкъ, 13-чю марта кырал Башчы правительствону председателине Миллетлени ишлери жаны бла федерал агентство кыраууну тап амалын табарга эмда аны юсюнден анга 15-чи апрельге дери билдирирге бюургъанды. Министрлени Кабинети аллай проектини хазырлагъанды, анда уа региондан келген предложениланы бир-бирлерин да эсге алгъанды. Жангы агентство правительствону кыраууну кирликди эмда миллетле бла байламлы борчланы бирге тийшидриликди, ала кылай тамамланганларына контроль этилирин жалчытырыкыды. «Барысын да угъай, нек дегенде борчланы бир кесеги башха органлары боюнларына салынадыла. Агентство уа миллет политиканы битеулю

мурдорун жарадырыуну, миллетле бла байламлы кырал программала бла ишлеуно, кыйын борчланы, ол санда миллетле эмда конфессияла бла байламлы борчланы толтурууну, бизни кича уллу эмда кыйын кырал-да анда-санда чыгъа туруучю тюрлю-тюрлю кырауу галаны тохтатыуну, ала ны болдурмауну жолларын излеу бла кюреширликди», - дегенди Медведев.

«Ол себепден аллай келишдириучю органны аз кыраумдан кыраууга белгиленеди, деп чертгенди премьер-министр. - Кылай ишлерин бир керейик. Кыралыбызда миллетле бла байламлы кыйын борчланы тамамларга кыолундан келлигине ийнама».

«Правительство, президентни администратциясы бла бирге болуп, ол ишге бютюн кёбюрюк эс бурур деп ышанама», - дегенди Путин. - Ол бизге асыры магъаналыдан аны кыйматын кетюрмей амал жокъду. Муратыбыз да олду».

«Россей - кёп миллетли кыралды, бизде жюзден артык этнос жашайды, аны себепли бир-бир шартла, сёзсюз, кыйыгы этдирмей кыймайдыла», - деп эсгертгенди президент. «Алгъын заманда миллет адабият, маданият, ана тилледе китатла чыгъаруу бла байламлы жумушла кылай тамамланганлары биз билебиз. Жарсыугъа, арт жыллада кёп ахшы адетле тас этил-

гендиле», - дегенди ол андан ары. Ол себепден алгъын болгъан хар иги затны кыйтаруу бла чекленип кыалмай, ол ишни бютюн бийик даражага кетюрюрге тийишлиди, деп бюургъанды кырал Башчы.

«Этербиз, шёндюгю болумну эсге алып, миллетле бла байламлы борчланы толтурууну жангы амалларына тийишлиликде», - деп ышандыргъанды Медведев.

Миллетлени ишлери жаны бла федерал агентствону башчысын правительство саллыкыды. Президентни пресс-секретары Дмитрий Песков айтханга кере, кыралны Башчысы бла премьер-министр энди кыраллыкъ агентствону таматасыны кандидатурасын да сюзмей кыймагъандыла. Президентни указы бла жангы структурага Культура министрствону кырал миллет политиканы тап амалларын табыуну эмда ала ны жашауда бардырыуну борчун эмда бир-бир жумушларын да кечюргендиле. Андан сора да, ол Юстиция министрствону кызаакъла бла байламлы кырал политиканы жашауда бардырыуну функцияларын толтурулукду. Дагъыда аны боюнуна расагъа, миллетге, диннге неда тилге кырап, бырناق этиуну не тюрлю формаларына да жолларын кесиуну борчлары салынадыла.

«Российская газета».

Шимал Кавказ
кюн сайын

Къобанда тирлик жыйгъан неда урлукъ сепген кезиуде сабанчылары тинтирик тийюлдюле

Краснодар крайда законодательный жаны бла башламчылыкъ этерге хазырланадыла тирликни жыйгъан эм урлукъну сепген кезиуде эл мюлк предприятияны тинтиуну азайтырга. Аны юсюнден крайны бизнес - амбасмени Игорь Якимчик губернатор Александр Качёв бла тобешгенде билдиргенди.

Якимчикни айтханына кере, ол сабанчыла, керексиз бурууну кетерип, сабан ишлени терк бардырырга себеплик этерикди. «Предпринимательлени бир зат ючюн тинте турурга керекди - ала ны ишлери Къобанда жашагъанлары саулукларына эм кюркюу-усулукларына заран келтирмей эсе, тохтамагъанлай тинтиле бардырыу да керек тийюлдю», - дегенди ол.

Темир жолну юсю бла баргъан кёпюрюк тынгылы жангыртырыкыдыла

Дондагы Ростову кырулуш ишлени бардырыучу компаниясы конкурсда Волгоградны арасында темир жолну юсю бла этген автомобиль кёпюрюк капитал ремонт этиуну конкурсунда хорлагъанды. «Контрактны багъасы 300 миллион сомду, ишни эки жылны ичинде тамам этерге керекди», - деп билдиргенди ТАСС-ны корреспондентине мэрияны шахар мюлкюню департаментинде.

-Кырулуш ишле бу ыйыкыда башлангырыкыдыла. Алагъа областны казасы 30 миллион сом берликди шахарны бюджетинден, - дегенди департаментде.

Ремонт ишле баргъан кезиуде кёпюрюк бла транспортну жюрюкюн азайтырыкыдыла. Транспортиа тёрт жолдан ишлей турган экиси бла жюрюрюкдюле.

Сютлю

малчылыкны айныгырча

Башкириядан ийнеклени биринчи кырауу, Малгобек району иелигине ётдюролюп, жангы мал комплекске берилгендиле. Ийнеклени кёбейтиуну баш планы - сютлю малчылыкны айнытыуду эм мындан ары сютлю малчылыкны кумалы тёлюлерин жайыуду. Ийнеклени экинчи кырауу - 175 мал - Ингушетияга Татарстандан келтирилликдиле. Апрельни ахырына дери 800-ден аз болмагъан малын келтирер мурат барды.

Адыгеяны студентлерини кырулуш отряды Ростов атом электростанцияда урунурукду

Студентлени кырулуш отряды майны ал кюнлеринден тебиреп Адыгеяда Ростов (Волгодонск) атом электростанцияда ишлеге кытышырыкыды. Ол ишле Кыргыз кёпюрюк кырауу бла байламлыдыла. Аны юсюнден ТАСС-ны корреспондентине «Российские студенческие отряды» деген битеуроссей жаш тёлю организацияны регион штабыны командири Ярослав Борсук билдиргенди.

-Федеральный орган бла келишип, биз бек иги жашаудан кырулушчу кыраууну кыраурыкыды. Ала бийик эм энчи билим берген беш окуу учреждениедан 30 студентдиле. Битеу алып айтханда, шёндю бизни штаб 100 аскерчини бирикдиреди, - дегенди Борсук.

Астрахань заводда жюк ташыучу кемелени ишлеп баштарыкыдыла

Астраханьны «Лотос» деген кемеле ишлеучю уллу заводунда жангыдан кеси алларына жюрюрюк жюк ташыучу понтон кемелени ишлеуге киршигендиле. Завод кесини ишин бардырмай тургъанлы юч жыл болады. Озган кюнледе аллай эки кемени ишлеп башлауну церемониясы бардырылганды. Контрактны битеулю багъасы 232 миллион сомду, деп билдиргенди журналистлеге генеральный директорну кыулугъун болжаллы халда толтура турган Владимир Кулаков.

Аны айтханына кере, кемелени Москваны судоходный компаниясына деп ишлерикдиле. Ол кемеле Каспий тенгизини оғары жанында россейли секторда ишлерикдиле. Филоновский атлы табиғат байлыклары жеринде. Заказын бу жылны жайында толтурулукдула.

-Кемелени кючлери 1,2 минг тоннады. Проект бизге жангы зат тийюлдю. Айтылган компанияга аллай юч кемеле ишлеп бергенбиз, - дегенди Кулаков.

Байрам

Жарыкъ бояула бла мамырлыкъны юсюнден

Налчыкни ара солуу паркында «Ышаргъан сурат ишле» деген ат бла байрам бардырылганды. Аны шахарны администрациясыны физкультура бла спортдан эм жаш тёлюню ишлери жаны бла управлениясы кырагъанды.

Анга 1-чи номерли Республикалы гимназия - интернатны 1-2-чи классларында окугъанла эм Хасанияны школундан волонтерла кыатышхандыла. Аны бла бирге Хорламны 70-жыллыгына волонтер корпусуну проектин да башлагъанбыз. Аны чеклеринде социальный жаны бла талай жумуш тамамларыкыбыз. Республикада хар жаш адам кеси жашагъан шахарда, элде Уллу Ата журт урушну ветеранларыны жигитликлерини юсюнден жазарыкыды.

Ол барыбызга да уллу себеплик боллукъду. Проектни кыуанчлы иш бла башлагъаныбыз бошдан тийюлдю. Кызауатны кыйсюзлюгюн билмеген, ангыламагъан сабийле тюрлю-тюрлю жарыкъ бояула бла

мамыр жашауну юсюнден суратла ишлерге керекдиле», - деп билдиргенди бизге башында сагъынылгъан управленияны таматасыны орунбасары Энейланы Лиза.

-Бюгюн барыбыз да мамыр кёкню тюбюнде, ариу шахарда, паркта айланчыра, сизни къарт аталарыгъыз бла аналарыгъыз жанларын-кючлерин аямай Хорламны келтиргенлерини хайырыды, - дегенди алагъа Налчык шахарны урушну эм урунууну ветеранларыны таматасы Абдуллананы Мустафа.

Ол окууучулары араларында бир бирге ушамагъан эришиуле, оюнда да ётгендиле. Жыр, төпсеу да баргъанды. Ахырында байрамны кырагъанла командага саугъала бергендиле эм ахшы окурларын сыйгенлерин айтхандыла.

КУРДАНЛАНЫ Сюлемен.

★ ХОРЛАМНЫ САУГЪАЛАРЫ ★

«Москваны къроруулагъаны ючюн» майдал

Аны - кадровый аскерчиледен башлап партизанлагъа дери да - ара шахарны къроруулагъа къатышханлагъа эмда индекле, башха тыйгычла да ишленген, фашистлени самолётларындан атылган бомбала салган хатаны тюзетирге кюрешген мамыр адамлагъа да бергендиле. Андан сора да, аны бла жигит шахар Туланы къроруулай туруп кишиликти этгенле саугъалангандыла.

Ол, шахарланы къроруулагъа аталгъан башха майдаллача, латуьндан ишленгенди. Аны ортасында Кызыл майданны сураты барды. Аны юсюнде уа - айтхылыкъ Т-34 танк аскерчилени къаууму бла(къурч машиналары алай тюрлюсюе 1941-1942 жыллада алыкъа болмагъанларын эсгерттирге сюебиз). Кремльни къабыргасында правительстволу ююно чойкеси да эсленди, аны башы бла уа самолётла учуп барадыла. Мининни бла Пожарскийни эсгертмелери да аламет терелени белгисича суратланды.

Проектни автору художник Николай Москалёвду. СССР-ни баш магъаналы шахарларын бла областларын къроруулагъа аталгъан битеу майдалланы да ол жарашдырганды.

«Москваны къроруулагъаны ючюн» майдал бла биринчи кере 1944 жылда 20-чы июльда саугъалагандыла. Аны И.В.Сталинге 000001-чи номерли удостоверение бла бирге бергендиле. Аны бла битеу да 1 028 600 адам саугъаланганды, ала аны араларында уа 20 мингден аслам сабий болганды.

Москва ючюн сөрмешни хорлам бла бошалгъаны къроруу СССР-ге угъай, битеу дунягъа

да уллу магъананы тухтанды - Экинчи дуня уруш башланганы гитлерчиле алай къаты къажалуу къы биринчи кере сынагандыла. Тыш къыраллыла ол къазауатха, аны къалай баргъанына, къалай бошалгъанына уллу эс бургъандыла. Анга «Москваны къатында немисли-фашист аскерлени ууатыу» деген фильмге 1943 жылда киноискусстволаны америкалы академиясыны бек сыйлы саугъасы - «Оскар» берилгени да шагъатлыкъ этеди.

Александр Бек а Москва ючюн сөрмешге атап «Волоколамское шоссе» деген повесть жазганды. Аны баш жигитини сыфатын а офицер-артиллерист, Совет Союзну Жигити Бауыржан Момышульдун кърурашдырганды. Бу къазахлы жаш 1941 жылда сентябрьде Москваны къроруулау жаны бла бек къаты сөрмешлеге къатышханды, бир ненча кере жаралы да болганды, алай кетерге унамагъанды.

Урушдан сора аскер академияда тактикадан дерсле бергенди. Душманни бир ненча кереге кючлю болгъан аскерин аз адам сан бла къалай хорларгъа боллугъуну амалын тапхан адамча атын айтдырганды. Арта ол амалгъа «спираль Момышулы» деп аталганды.

«Волоколамское шоссе» Эрнесто Че Гевараны бла Фидель Кастрону сыйген китаплары болганды. Ол чыгъарма эмда Момышулын тактика амаллары Израильни аскерине офицерлени хазырлауу программасына киреди.

Къазахлыланы юслеринден айтханда, Алма-Атада генерал-майор И. В. Панфиловну башчылыгъында къралган дивизияда ала

кѐп болгандыла. Дунягъа атларын айтдыргъан панфиловчула Волоколамск шоссе бла ётер ючюн, къазауат этген душманни Москвагъа жибермей къаты сюелгендиле. Немислиле жангы атака этгенлеринде, 28 панфиловчу жигит жаш, ала уа барысы да къазахлыла болгандыла, къанларын-жанларын аямай сөрмешгендиле, уллу батырлыкъ, чыдамлыкъ, ётюрлюк да этгендиле, душманни жибермегендиле, алай кеслери да сау къалмагъандыла.

Москваны къроруулагъанлары араларында таулу жашладан да кѐпле бар эдиле. Ма ол белгили Волоколамск шоссе бла танк колонналары алларында сюелген артиллеристлени санында топну марауучусу Геляхланы Исхакъ да болганды. Къарындашла Чеченланы Билял бла Жамал айтхылыкъ генерал Доваторну дизиясында къуллукъ этгендиле. Жамал лѐтчик эди.

Бызынгъадан атын жигер уруннганы бла айтдыргъан, Социалист Урунууну Жигити деген атха да тийшли болган Аттоланы Салихни атасы Харун да къыраллыбызны ара шахары ючюн сөрмешгенлени санында болганды. Москваны кѐгюн таулу лѐтчик Жанатайланы Исмайыл да къроруулагъанды. Ауур бомбардировщикни борт-механиги лейтенант Гайылы Мухтар немислилени танк колонналарын, башха техникаларын, къроруулау ызларын бомбала бла уругъа кѐп кере учанды.

«Москваны къроруулагъаны ючюн» майдал бла саугъаланганы араларында дагъыда Махиланы Шаухал, Къулбайланы Элбай да болгандыла. Къадырланы Аллахберди, Анахаланы Мухтар да къыраллыбызны ара шахары ючюн къазауатда жан бергендиле.

ТЕКУЛАНЫ Хауа.

Майдал СССР-ни Баш Советини Президиумуну 1944 жылда 1-чи майдан Указы бла тохташдырылганды эмда къыраллы магъаналы шахарларын бла областларын къроруулагъа аталып чыгъарылгъан сегиз саугъадан бири болганды. Уллу Ата журт урушну кезиуьнде Москва ючюн сөрмеш бек уллу эм баш магъаналы къазауатланы араларында биринчи болгъанлыкъгъа, майдал урушну ахыры бола келген заманда чыгъарылганды эмда аны кибиклени тизгининде жаланда бешинчи болганды.

Ата журтха кертичиликти

Кѐп болмай Жангы Малкъар элни администрациясыны башчысы Текуланы Кърманбий чакъырады да, ары барам. Кабинетинде олтуруп сакълап тура эди. Стол юсюнде уа - аскер орденле, майдалла, суратла эм махтау къагъытла.

«Была барысы да бир адамныдыла. Хочуланы Магометни жашы Магометни, - дейди Кърманбий. - Мен бу элге башчылыкъ этгенли 23 жыл болады, аны урушха къатыш-

гъа кѐзге ала урунадыла тышындан келген адамлагъа», - дейди Кърманбий.

Жарым жюз жыл мындан алда ёлген адам ючюн къайгыргъанына сейир этип тура эдим да, бу ариулу къы кѐргенимде уа, хар элде быллай бир оюнуу болса эди, деп келди акъылыма.

Надяны ююне жетдик. Ол биз суратда кѐрген орденлени бла майдалланы кеслерин аллыбызгъа салды. Сталинни

дан азатлау сөрмешледе этген жигитликери ючюн». Бу махтау къагъыт Хочу улугъа 24-чю апрельде 1944 жылда берилгенди.

Къыркъ биринчи жылда кетип урушха, 1946 жылда аскерден эркин этилген жашны кѐп аскер саугъасы бар эди. Алай барысындан да бек ол «За победу над Германией» майдалы багъалауучу эди.

Надя бла ушагъыбызны бошагъандан сора Магометни

Адепли фронтчуну кѐргюзтюрге салынмагъан жигитликни белгилери

ханын биле эдим, алай аны быллай бир сыйлы саугъасы болгъандан а хапарым жокъ эди. Сталинни атындан беш хурмет къагъыты барды. Ол 1962 жылда ёлгенди. Бюгоннге дери унутулуп турду. Энди бизни борчубуз Жангы Малкъарда Хочулдан быллай жигит киши жашагъанын халкъгъа белгили этерге.

Къагъытлагъа къарадым. Биринде Махтаулу къыню ючюнчю даражалы, Ата журт урушну экинчи даражалы эм Кызыл Жулдузну орденлерини, экинчисинде кѐп майдалланы суратлары...

Кърманбийни машинасы бла Магометни къызы Надяны ююне тебирейбиз. Биз баргъан орам асфальт болмаса да, зыгъыр къуюлуп, тапды. Мени анга эс бургъанымы ангылагъанча: «Элни тазалыгъы аны орамларындады. Бек ал-

Магомет.

аты бла берилген къагъытланы биринде быллай жазылады: «Мариуполь, Волноваха, Чащино, Барнеково шахарланы немис-фашист уучлауучула-

Нох.

къарындашы Шамилге ётебиз. Шѐндю элде абадан адамладан бири олду. Къарындашыны юсюнден кѐп хапар билдиреди. - Ол кѐлгенде, - дейди

Солдан онгнга: Хызыр, аталары Магомет, Шамил.

Шамил, -орденлеринден, майдалларындан сора да, саугъа берилген кероху бар эди. Кѐчюнчюлюкде биз Къыргызстанны Ивановский районуну Гурьевка элинде жашай эдик. Магомет коммунист эди. Элде аны парткомгъа да айырадыла. Арта завферма болады. Нѐгерлери бла 15 минг къойгъа къарай эди. Бери къайтынчында ишлеп тургъанды.

Кѐлгенден сора Кѐнделенде колхоз кърурауагъа да тири къатышханды. Элде кърорулуш бригадагъа башчылыкъ этгенди. Жангы Малкъар къралгъанда уа, ары кѐчеди. Ахыр жылында элни механизаторларына жау, отлукъ берип тургъанды. Къазауатда алгъан жаралары жангырып, аладан сау болмай ауушханды.

Шамил арта айтды алаурушха дагъыда бир къырандашлары - Нох - къатышханын. Ол а кюз артында кетген эди.

Биргесине кѐнделенчи жашла да болгандыла. Кызыуу сөрмеш баргъан кезиуде немислиле онглу болуп, бизни аскерлеге артха туракъларгъа тошеди. Кетерге уа эркинлик берилмегенди. Нѐгерлери Нохха да кѐл деп кюрешгендиле. Алай ол унамагъанды. Уруш эте къалгъанды. Андан сора хапары чыкъмагъанды.

Жашланы аталары Магометни да къадары сейир эди. Алгъа элде старшина болуп тургъанды. Власть тохташхандан сора комиссар эди. Бир кере анга къауум адамны тутаргъа деп къагъыт жибергендиле. Ол унамайды. Арта аны кесин тутадыла. Ол 1938 жылда Архангельскде ёлгенди.

Магометни, урушха къатышхан эки жашындан сора да, юч уланы, беш да къызы болгъанды. Аладан жаланда бири сауду - Шамил.

ОСМАНЛАНЫ Хыйс.

ФЕСТИВАЛЬЛА

Тилибизни сакъларгъа, анга тюшюнюрге итингенле уллу махтаугъа бла ыспасха тийишлигиле

Бу кюнде Къашхатау элни Чеченланы Шамилни атын жюрютген орта билим берген школунда, Малкъар халкъны жангырыу кюнине аталып, «Карачаево – балкарский мир» газетни редакциясы эм «Алан» жамауат организацияны башламчылыклары бла «Ата журтум - ана тилим!» деген регионла аралы экинчи конкурс-фестиваль бардырылганды. Эришуу постле Мечиланы Кязимни бла Семенланы Исмайлны журметлерине жораланган проекти.

къозгъап тургъан да бююнлюк-де айырма жумушларыбыздан бириди дерчады. Черек районну билим беруу управлениясыны таматасы Батчаланы Анатолий тили болмагъан миллет болалмайды, келигиз, анга сакълыкъны тас этмей, мындан арысында да быллай торлю тюбешиулени тири бардыргъанлай турайыкъ деп ачханды фестивалыны. Аны сёзлерине ыразылыгын билдире, поэт Гуртуланы Салих да жаш адамланы ана тилини суйюп,

сек да, биз бююнлюкде къуру ёз тил бла чекленип къалмай, башхаладан да анылауубуз болургъа керекди. Аны себелли сынамагъа, мени оюмуна кёре, ана тилден башхасына кёчюрюрге керек болгъан, сабий орусча, ингиллизча окъ-

Къарачай-Черкесден Таукенланы Мухаммат алгъанды. Биринчи жерни Ботталаны Асият (КъМР) бла Ёзденланы Кулистан (КъЧР) юлешгендиле, экинчиге Рахайланы Альбина (КъМР), ючюнчюге уа Носту-

жаш адамлагъа кеслерине назму жыйымдыкъларын бергендиле. Тотуркъулланы Къазий-Магометни Семенланы Исмайлны чыгъармачылыгына жораланган китапчылары бла да сауғалагъандыла устазла бла окъучула.

Анга эки республиканы тамата классланы окъучулары къатышхандыла.

Конкурсну баш мураты - жаш адамланы ёз тиллеринде халатсыз жаза, окъуй эм берилген темагъа кёре энчи оюмларын къурай билгенлерин ачыкълауду. Быллай проектлени дагъыда бир ахшы жаны - ол халкъларыбызны тамырлары, тиллери бир болгъанын унутмагъа себепликди, ёсюп келген тёлкюни бир бирлерини бла шагъырей этип, алар араларында шуёхлукъну айнытуду.

Миллет адет-тёрлерини биз тепсеуде, жырлада, адабиятта бегирек сакълана болурла. Аны себелли жаш адамланы бу жаны бла сейирлерин тохтамай

Батчаланы Зейтун Бызынгъдан устаз Чочайланы Нажабатын сауғалайды.

аны жюрюте билдире чакъыргъанды.

Конкурсну юсюнден айтханда, ол юч бёлюмден къуралганды. Биринчиде сабийле диктант жазгъандыла, экинчи турда ала Газаланы Узейирни суратлары юсюнден оюмларын, анга кёз къарамларын баямларгъа керек эдиле, ючюнчю кесегинде уа жаш адамлагъа къарачай-малкъар тилде жазылган текстни шатык, халатсыз окъургъа борч салынганды.

Бу сынамланы юсюнден айта, ала асыры женгилча кёрюнгенлерин белгилерге сюеме. Не де-

уған чыгъармасыны юсюнден оюмун баямлагъан неда дуняда болумлагъа кёз къарамларын ана тилинде ачыкълагъан, дегенчала къошулсала иги эди.

Болсада, эришюнню турларындан жаш адамланы кёбюсю жетишмилли ётлюп, бу жаны бла къарууларын баямлагъандыла. Гран-прини

Ботталаны Асиятны сауғалайды.

ланы Малика (КъМР) тийишли болгъандыла.

Хорлагъанла эришюнню къурау комитетини, Къашхатау элни школуну сыйлы сауғаларына бла дипломларына тийишли болгъандыла. Постле Беппайланы Муталип бла Гуртуланы Салих

«Единая Россия» партияны Къарачай-Черкесде регион бёлюмюню келечиси Катчиланы Лидия, «Къарачай алан халкъ» жамауат организацияны келечиси Акъбайланы Анзор хажы, устазла Акъбайланы Халимат, Болатчыланы Баблина, «Илячин» сабий журналны баш редактору Салпагъарланы Кулина эм бирси къонакъла да школну башчысы Уяналаны Муратха быллай байрамны хазырлагъаны ючюн жюрек ыразылыкъларын билдирип, къонакъбайлагъа къарындаш халкъны атындан кёл торлю сауғала, грамотала, Къашхатауно школуну ишчилерине да ыразылыкъ писмола келтиргендиле.

Ахырында «Карачаево-балкарский мир» газетни баш редактору Батчаланы Заутдин, Черек районну администрациясына бу магъаналы жумушдан бир жанында къалмагъаны ючюн ыразылыгын айтып, фестивал мындан ары да тийишли бийик даражада къуралгъанлай турлугъун чертгенди.

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат. Суратла авторнудула.

Ышарыргъа, кюлюрге уа чурум аз эди

1-чи апрельде РФ-ни халкъ артисти Али Тухужевни журметине аталган «Шуёхланы ышаруулары» деген Шимал-Кавказ даражалы фестивалы бардырылганды. Аны КъМР-ни Культура министрвосу хазырлап, бу жол ол Алий Шогенцову атлы къабарты театра болганды.

Малкъар театры «Къара жин» деген оюну.

Ингир Тухужевни юсюнден къысха халардан башланганды, аны суратларын, ол болгъан видеону да кёрюрге боллукъ эди. Актёрла Юрий Балкарлов бла Заур Карданов сахнада Алини сифатын къурагъандыла. Фатима Чехмахова да ала бла чыкъгъан эди.

Мынга къоншу республикадан коллективле, жырчыла да къатышханлары ахшы тёреди. Бу жол да Дагъыстанны, Ингушетияны, Север Осетия-Аланияны театрларыны келечилери чам оюнлары, бу жанрга хунерлерин кёргозгендиле. Дюгерден келиу-

чо «Амыран» театр-студия да хар заманда бек игилени санындады. Бу жол да алай эди. Ингушетияны «Зокх» театр эм кино студиясы уа, башха къараучуланы билмейме, мени жарсытханды. Аны эки актёрну автоматла, пистолетле бла оюнлары бир торлю эстетикагъа, искусствого келишмедиле.

Дагъыстанны Гинжи театрын биринчи кере кёреме. Ол а эригиуу эди, сахнагъа чыкъгъан эки бийик гинжини, жерлеринден тепмей, сюелип тургъанлары къозгъухтан эте эди.

Къонакъланы номерлерине къарай, бизни коллективле аладан онглу болгъанларына тюшоннгенбиз. М. Горький атлы орус драма театр репертуарында зрттеден тургъан «Невеста из Имеретии» деген комедиядан нюзюкно ойнагъанды. Къулийланы Къайсын атлы малкъар къырал драма театр «Къара жинден» суратны кёргозгенди. Бу оннда мындан эсе кёбюрек адам къатышып, жарыкъ, музыкасы, тепсеуо, чамы болгъан сахнала бар эдиле. Аны нек сайлагъанларын аныламадым.

Къабарты театр кёл болмай

Заур Карданов, Фатима Чехмахова эм Юрий Балкарлов.

премьерасы ётген «Ариуланы къалай урлайдыла» деген комедиядан эки нюзюкно бирикдиргенди. Чабак тутхан суратха оюнну ахырын къошхандыла. Кертисин айтханда, аладан бири да тамам эди. Алай коллективни таматалары алай тапды деп кёрген эсе, биз да анга кёре багъа берирге керекбиз. Сёзсюз, актёрланы оюну фестивалны жоругъуна, жанрына тап келишгенди.

КъМКЪУ-ну «Амикс» жыр театры мени кёлеме жеткучюдо. Бу жол жашла «Кавказская пленница» фильмини энниклей салгъан номери ингирни бузмагъанды, анга жарыкълыкъ бергенди. КВН-ны командасы бла Нартъкваланы

жаш актёрлары да артыкъ бек ыразы эталмагъандыла. Чам ингирде халарла окъулуп, жырла да айтылчуудула. Алим Куниевни бла жаш жырчылары зал къызыу къарсла бла ашырганды.

Ахырында КъМР-ни культура министри Мухадин Кумахов, сахнагъа чыгып, фестивалгъа келгенлени барына да ыразылыгын билдирип, мындан ары да жетишимле тежегенди. Сора анга къатышханланы барына да дипломла бла сыйлы сауғала бергенди.

САРАККУЛАНЫ Асият. Суратланы Артур ЕЛКАНОВ алганды.

ТАБЫЛГАН ТАМАША ЗАТ

Бурунладан кыялган ваза

Жазычу, краевед Виктор Котляров билдиргенге көрө, көп болмай анга республикада жашаган бир кыяуум адам озган ёмюрлөдө Кытайда этилген вазаны табып келтиргендиге. «Кыябарты –Малкыарда быллай сауутла ары дери да ачыкылана тургандыла. Сёз ючюн буруннуг жылда аллай бир кыяуумун, суратка туюшюрюп, кыяралны тарых музейине жибергенибизде, тарых илмуланы кандидаты Сергей Демиденко алагы эки минг бла жарым жыл болганын айтхан эди», - дейди ол.

- Быллай сейир шартлагыа тубесек, аланы мында ким эм кыачан кыойгъан болур деген соруула тууадыла. Теренирек тинтгенде, Кытайга барган Улуу чилле жол Кыара тенгизни жаны бла ётгенин кёрюрге болукъду. Бурун заманлада саудогерчиле бизни жерлерибиз бла да ёте болур эдиле, баям.

Мени оюмуна кёре, иш быллай болганды: 6-чы 7-чи ёмюрлөдө Иран бла Византия бир бирлери бла уруш бардыргъанларынды, ол сатыу-алыу жол Шимал Кавказ бла ётгенди. Ол кезиуде перслиле грекли саудогерчиледен улуу хакъ алып тургандыла.

Аны себепли Кытайдан бла Орта Азиядан келген кериуанла, Сасанидлени жерлерине кирмей, жолларын Хазар тенгизни шимал жаны бла салгандыла. Алай бла Кавказда Чилле жолну Миси-мианск эм Даринск деген «бутакълары» кыраллады. Ала тюркюле 1453 жылда Константинопольну алгынчынга дери хайырлангандыла.

КУРДАНЛАНЫ Сюлемен.

Юйрету

Отха сакълыкъны сингдире

Кыябарты-Малкыарны от туюкуге кыажу службасында сабийлени арасында тийишли конкурсланы бардырыу ахшы тереге айланганды. Бу жылы аллындан «Сакъ бол - от» деген чакырыуу бла быллай иш бардырылганды. Анга кыатыгырлыа суйгенле агъачдан жарашдырылган затла кёрюзюрге керек эдиле. Хорлагъанланы боюн саугъаларыкыдыла. Службаны атындан алагы сыйлы грамотала эмда тюрлю-тюрлю саугыала берилдикдиле.

Ведомствону пресс-службасындан билдиргенлерине кёре, бу иш 4-чю апрельде белгиленирик От туюкуге кыажулукуню кюнуне жораланады. Быллай конкурсланы хайыры бла сабийле отха улуу кёллю болмазгыа, андан кеслерин сакъларгыа юйренирле деп ушанадыла службада.

Бизни корр.

Бушуу

КУШХАУНОВ Алексей Шагирович

Кыябарты-Малкыарны культу-турасына улуу бушуу сынаргыа туюгенди. 2015 жылда 1-чи апрельде Россейни Журналист-лерини эмда Жазыучуларыны союзларыны члени Кушхаунов Алексей Шагирович жашаууну 73-чю жылдында ауушханды.

Алексей Кушхаунов 1942 жылда 12-чи апрельде Терк району Урожайное элинде тууганды. Урунуу жолун ол эртте башлаганды. Биринчиден, Нальчикде кырулуш-лада ташчы болуп ишлегенди. Совет Аскерде кыулукъ этгенди. Кыябарты-Малкыар кыярал университетни тарых-филология факультетин, ызы бла уа КПСС-ни ЦК-сыны жамауат илмуланы академиясыны журналистика бёлюмюн бошаганды.

Журналистикада жолу «Пионерская правда» газетинде заметкадан башланганды. 1962 жылдан бери Алексей Шагирович Май району газетинде, ызы бла «Советская молодёжь» газетде, республикалы телевиденияда, ВЛКСМ-ны Кыябарты-Малкыар обкомунда урунганды.

1972 жылда «Советская молодёжь» газетини баш редактору, КПСС-ни Кыябарты-Малкыарда обкомуну бёлюмюно таматасыны орунбасары, инструктору, КЪМАССР-ни телевидение эм радиовещание жаны бла кыярал комитетини председатели экинчиси болганды. Ол Россейни Литература фондуну бёлюмюно директору, «Наш дом Россия» Битеуроссей жамауат политика кымылдаууну регион организациясыны толтуруу комитетини башчысы, РФ-ни

Кыярал Думасыны депутатыны болушлукъчусу, Культура министрствону бёлюмюно башчысы болуп урунганды.

Битеу кыулукълада да Кушхаунов иш кёллю, иги кыруучу, тюз-люк бла ишлеген тамата болганын кёрюзютгенди. Республиканы жамауат эм культура жашаууна тири кыатышып, бийик профессионализми, жорукъланы кыаты тутханы бла коллегаларыны, ишчи нёргерлерини араларында хурметге тийишли кёрюлгенди.

Кушхаунов кыяралны эмда республиканы жашауунда артыкыда магъаналы темалагыа жазган статьялары онла бла саналадыла. Ол документли фильмлени сценарийлерини, очеркленди, эсселени, аны бла бир заманда жашаган белгиле адамланы литература портретлерини эмда китапланы авторду. Ала кеслерини окуучуларын

тапхандыла, критикледен иги багыагыа тийишли кёрюлгендиге.

Нальчикде эм Москвада басмаланган «Год до весны», «Наводнение», «Звездочёт», «Дождь и солнце», «Унаут», «Сауна», «Лица кавказской национальности» эм башха хапарланы бла повестылены жыйымдыкыларынды жамауат жашауда магъаналы вопросла, ол санда адет-тёрелени сакълау, адепликни, жаш тёлую юйретиую проблемалары кётюроледиле. Жазыучуну литература чыгармалары республикалы газетледе, «Дон», «Сельская молодёжь», «Смена» журналлада, «Литературная Россия» еженедельникде басмалангандыла, ала малкыар, абхаз, грузин, украин, поляк, финн, венгер тилгеге кётюролгендиге.

А.Ш.Кушхаунов фахмулу жазыучу эм журналист, алапат адам, юйорню атасы, керти нёргер болганды. Ол жазыу ише тартынган жаш адамланы юйретиуде битеу билимин, сынауун да аямаганды.

Алексей Шагирович Кушхауновну жарык сыфаты аны таныгъанланы, биргесине ишле-генлени жореклеринде ёмюр-леге кыаллыкыды.

КЪМР-ни Культура министрствосу,
КЪМР-ни Басма эм асламлы коммуницияла жаны бла кыярал комитети,
КЪМР-ни Жазыучуларыны союзу,
КЪМР-ни Журналистлерини союзу.

ПОЛИЦИЯ

Сатыу-алыу базада - казино

РФ-ни МВД-сыны Нальчик шахарда Управлениасыны кыулукъчулары Циолковский орамда законсуз ахча оюнланы клубун жапхандыла. Сатыу-алыу базада кыралган казинода полициячыла ол затха жарашдырылган программалары бла компьютерлени эм ноутбукланы сыйыргъандыла. Клубну 30-жыллык урванчы кырагъаны ачыкъланганды.

Анга РФ-ни Уголовный кодексини 171.2-чи статьясына бузукълык этгени ючюн иш ачылганды. Законнга кийирилген тюрлениулеге кёре уа, оюн бизнесни кырагъаны эркинлиги эки жылгыа сыйырылыргыа боллукъду.

Ыйыкълыла гараскан

КЪОЧХАР. Бу ыйыкыда партнёрларыгыз бла файдалы байламлыкъланы тохташдырыргыа кюрешигиз. Ол сизге ахча бла байламлы болумугузуну игилендирге болушурукъду.

ТАНА. Сизге онг берилкиди алгындын эсе кеп ишни тамамларгыа. Ыйыкъ бизнесе да, илму эм медицина бла кюреширге да жараулу кезиудю. Заманны бошуна ётдюргемигиз!

ЕГИЗЛЕ. Битеу болган кючюгюзню тегерекдеги дунья бла тенгликни тохташдырыргыа беригиз, кёллюгюзню уа таза хаада тенглеригиз бла олтуруу кётюрлюкду.

АЙЫРЫЧАБАКЪ. Иш хакыны кёбейтир ючюн, онглары излегиз, не тюрлю чурумлагыа да жарык кюню тубегиз. Жулдузла да не тюрлю кыйынлыкъланы да хорларгыа болуш-рукъдула.

АСЛАН. Эштада, суймеген ишигиз бла кюреширге туюшериксиз. Ахчаны уа сизни айлык хакыгызыны жартысындан эсе кеп болган затны алыргыа кыратмагыз.

КЪЫЗ. Солургыа чыгыугыа эм жолоучулукыга барыргыа этген муратларыгыз толмай кыалыргыа боллукъдула. Бир кесек заманны солугуз эм ахыр кезиуде болган ишлеге тынгылы кырагыз.

ТЕКЕМЮЮЗ. Ыйык кыйыныракъ болургыа ушاپ турады, алай эсе, ашыгышы оную этмегиз. Солуу кюнде таза хаада болургыа кюрешигиз.

СУУКЪУЙ. Бу айда бек иги кюлнеригиз энчи жашауугузда боллукъдула. Кыадар сизге иги саугыала да берилкиди, кыулукыда да сиз этген муратланы онуючула бек суйюп кыабыл кёрлюкдөле.

ЧАБАКЪ. Бир бирге кыаршы туруулары кетераллыксыз, башхаланы чурумларын таза жюрегигиз бла кеси боюнугузгыа алсагыз. Байрым кюнде жюрегигизни кыуандырылык танышуу боллукъду.

Кёрмюч

Ёмюрлени теренине жолоучулук

Белгилсича, 2015 жыл Россейде Адабиятны жылыча бардырылады. Къабарты-Малкъарда да литератураны суйгенле, аны багъалагъанла асламдыла. Аны себегли бизни республика да, бирсиледен артка къалмай, бу жаны бла ишни тири къолга алгъанды. Нальчикде, районлада да, адабиятка аталып, фестивалыла, «тёгерек столла», тобешиуле, эришиуле къураладыла.

Литератураны жаны, къарыуу да китапханада сакъланады деген оюм бла даулашырыкъла не хазна табылсынла. Аны айтханыбыз, бу кюнледе Т. К. Мальбахов атлы Миллет библиотекеда, «Кюнубюзню жарыкълыгы - китап сёздю» деген бусагъатда хазна табылмауучу, эски эм къыйматлы затладан къуралгъан алакат кёрмюч жарашдыргъандыла. Къультура арагъа келгенлени анга сейирлери уллуду, деп билдиреди бизге библиография бёлюмню ишчиси Махильяны Азиза.

Кертиси бла да, ол китапланы окугъан угъай, къолунга алыргъа окъуна къоркъаса. Нек дегенде аланы бетлери хауаны, заманы да сылтауларындан саргъалып жукъаргъандыла, териден неда къаты картондан этилген эскирген тышлары да ёмюрлени озгъанларына шагъат болгъанлары туура кёрюнеди. Библиотекеда алагъа сакълыкъларын, бу фондха киргенлени энчи жорукълагъа кёре сакълангъанларын да чертип айтдыла анда ишлегенле.

Кёрмючде биз Алексей Михайловични бурунгулу церковно-славян тилде жазылгъан соборный уложенисын (1649 ж.), Император университетни басмасында ха-

зырлангъан «Книга степная царского родословия» (1775), «Грамматика к маломудрому читателю» (жылы белгисизди), Духовный

окуучу кесине миллет адабиятны тарыхындан кеп шарт ачыкъларгъа боллукъу. Латин алфавит бла малкъар тилде басмалангъан Къабарты-Малкъарны жазуучулары А. Пушкиннге атап жазгъанлары неда «Къабарты-Малкъар жашнайды» деген китап. Андан ары къарасак, А. Пушкинни «Повесть покойного Ивана Белкина» (ол да латинча бла Къабарты тилде чыкъланды) неда Н. Яковлевни

регламент (1721 ж.), «Лексикон трёхъязычный, сиречь речений славянских, еллиногреческих и латинских сокровище» (1704 ж.), А. Пушкин «История пугачёвского бунта» (1834 ж.) дегенчаланы кёрюп, аладан тизгинлени окъуп, бир къысха такъыйкъагъа озгъан ёмюрлени жашырын дунясына тошер онг табылады.

Аны экинчи бёлюмюню аты «Къабарты-Малкъарда биринчи китапла» деп белгиленеди. Анда

«Къабарты тилини фонетикасыны таблицаларына къуралгъан юлгюлерини сёзлюгю» эсибизни биллейдиле. Была барысы да озгъан ёмюрню жыйырманчы, отузунчу жылларында аз тираж бла басмаланып, бюгюнлюкге дерри сакълангъан багъалары болмагъан эксонатладыла.

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат.
Суратны автор алгъанды.

Сараккуланы Зухура Хасанияда жашайды. 8-чи номерли орта школда 4-чю классда окуйду. Алгъаракъларда ол «Мини-мисс КБР» конкурсха къатышыр ючюн суратларын ийген эди. Аны эришиуню 19-чю апрельде бардырыллык ахыр кезиуоне къатышыргъа сайлагъандыла.

Конкурс

Дипломла эм сейирлик экскурсия

«РусГидро» ачык акционер обществону Къабарты-Малкъар Республикада бёлюмюнде «Сууну ыйыгъы» деген акцияны чеклеринде школчулары арасында бардырылгъан творчестволу конкурсу эсеплерин чыгъаргъандыла. Бу проектти энергетикле Нальчикде Илму-техника чыгъар-

рине кёре, 85 илму-тинтиу эмда суратлау иш берилген эди. Номинациялары хар биринде да хорлагъанла дипломла бла саугъала къолу болгъандыла. Ызы бла энергетикле аланы барын да Къашхатауда ГЭС-ге экскурсиягъа чакъыргъандыла.

Суу ресурсланы битеудуния

мачылыкъны республикалы арасы бла бирге бардыргъандыла, кесин да Суу ресурсланы битеудуния кюнюне жоралагъандыла.

Конкурсха, бёлюмню пресс-службасындан билдиргенле-

кюнюн белгилеуге компанияда бийик магъана бериледи. Бюгюнлюкде Россейде хар бешинчи киловатт электрокюч сууну хайыры бла чыгъарылады.

Бизни корр.

Акция

Халкъ репортёрланы излейдиле

«ВымпелКом» компания, «Городской телеграф» деген билдирю портал бла бирге «Халкъ репортёр» акцияны бардырып башлагъанды. Алайды да, ким суйсе да, бир сейирлик шартны видеогъа неда суратха алып, ол порталны Интернет сайтына жиберирге боллукъду.

Сёз ючюн, жолда аварияны, ЖКХ бла байламлы, чам, оюн маталлы неда жашауда болгъан башха бир затны юсюнден. Баш магъанасы - жарашдырылгъан

иш СКФО бла байламлы болургъа тийишлиди.

-Кёбюсюнде адамла бизге жоллада кёрген затларын жибердиле. Автор ишени юсюнден халарны къысха халда айтыргъа керекди. Къайда, не заманда тошюргенсиз аны, сора кесини атын, телефон номерин да билдирирге тийишлиди. Биз кюн сайын хар авторлук ишге ача телейбиз. Аны ёлчеми, магъанасына кёре, 150, 300 эм 500

сом болады»,- дейди порталны редактору Алина Пономарёва.

Ишлени gorodskoitelegraf@gmail.com электрон почтагъа, неда +7(905)4190429 номерге WhatsApp программа бла жиберирге боллукъду. Акцияны юсюнден толуракъ хапар билдирге суйгенле «ВымпелКом» компанияны 8 905 414- 33- 63 телефонуна селёшиниле неда Izaharov@stv.beeline.ru электрон почтасына жазсынла.

Алгышлайу

Жашар жанчыкъ болсун!

Гуппойланы Азаматны бла Гасийланы Лейяны алагъа биринчи балачык-къызчык - туугъаны бла жюрегизден къызы алгышлайбыз. Жашар жанчыкъ болсун, аланы жаланда къуандыргъанлай турсун, дейбиз!

Гуппойлары.

Учредитель: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

БЕПЪАЙЛАНЫ Муталип
(баш редакторну орунбасары)
ТЕКУЛЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
САРАККУЛАНЫ Асият
(культура бёлюмю таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиндиклерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басмалангъанды. Нальчик шахар, Ленин аты проспек, 33

Номерге графикте кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынады.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Тикаланы Фатима-дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарыны орунбасары;
Акушуланы Феруза - (1,2,3,7-чи бетле),
Бийчеккуланы Жаннета - (4,5,6,8-чи бетле) - корректорла.
Тиражы 2100 экз. Заказ № 557

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин аты проспек, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru